

การวางผังอุทยานแห่งชาติ

โดย นายสมพล หิฎฐิธีระนันท์

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ข้าพเจ้าได้เสนอบทความที่เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติมาแล้วเป็นลำดับ คือ

“คิดไปในเรื่องอุทยานแห่งชาติ” อันเป็นความคิดเห็นเบื้องต้น ทางหนังสือวนสาร

“การเริ่มงานอุทยานแห่งชาติ” กล่าวถึงการริเริ่มและการเริ่มงานในต่างประเทศทางหนังสือฉบับเดียวกัน

“การวางโครงการจัดสร้างอุทยานแห่งชาติ” กล่าวถึงความจำเป็นในการวางโครงการจัดสร้างอุทยานแห่งชาติ ในที่ประชุมวิชาการป่าไม้ ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๐๘

และ “ศิลปกับการจัดสร้างอุทยานแห่งชาติ” มุ่งหมายให้มีการประยุกต์ทางศิลปะในการก่อสร้างปรับปรุงพื้นที่ ในที่ประชุมทางวิชาการป่าไม้ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๑

ส่วนเรื่องที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้ มุ่งหมายที่จะชักชวนให้เกิดความพิถีพิถันในการปรับปรุงก่อสร้างอุทยานแห่งชาติ ซึ่งหมายความถึงการวางผังลงบนพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เพื่อที่จะจัดให้เข้ามาตรฐานในการกำหนดเขตและจัดดำเนินการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะดวกแก่การบริหารและการจัดการในส่วนต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกมาสู่ท้องถิ่น ไม่เพียงการวางผังเมืองแต่อย่างใดที่เกี่ยวกับย่านตลาด ย่านที่อยู่อาศัย ย่านสวนสาธารณะ ศูนย์ราชการ การสาธารณสุข การสาธารณูปโภค ฯลฯ การวางผังในกิจการอุทยานแห่งชาติก็จำเป็นต้องจัดดำเนินการเช่นเดียวกัน เช่น จัดย่านตลาด ย่านที่อยู่อาศัย ศูนย์ราชการ การสาธารณูปโภค ฯลฯ ซึ่งต้องกำหนดไว้ให้เพียงพอทั้งในปัจจุบันและอนาคต แต่การวางผังอุทยานชาตินี้ มีความมุ่งหมายแตกต่างกันออกไปบ้างตามปริมาณงานวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ไม่เหมือนกัน

การใช้ประโยชน์ในอุทยานแห่งชาติของเรา^๕ ยังไม่ถูกต้องและกว้างขวางพอ โดยทั่วไปมักจะท่องเที่ยวพักผ่อนกันเพียงไปดูให้เห็นแล้วกลับมาเหนื่อย ปวดเมื่อยอยู่ที่บ้าน เช่นนี้เรียกว่าไปดูให้เห็น ไม่ใช่การท่องเที่ยวพักผ่อนในอุทยานแห่งชาติ วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติโดยแท้จริงแล้วพิศดารกว่า นอกจากการทัศนศึกษาทางธรรมชาติ ทางภูมิประเทศแล้วก็เป็น การไปพักผ่อน ปรับปรุงตนเองให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม ในธรรมชาติให้เกิดความสดชื่นกระปรี้กระเปล่า เกิดแรงคลใจให้สัมผัสทุกสิ่งและรับเอากำลังใจ รวบรวมสะสมไว้ภายใน สัมผัสทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นกิจกรรมจำเป็นในเมือง ในบ้าน ในที่ทำการ หันมาสนใจ สุขใจอยู่กับธรรมชาติ อากาศที่บริสุทธิ์ การพักผ่อนที่พักผ่อนอย่างจริงจัง ระวัง การอ่อนแออ่อนใจเสียโดยสิ้นเชิง ฉะนั้นอุทยานแห่งชาติจึงเป็นเสมือนเมืองสวรรค์เมืองสงบ เมืองแห่งความสันติ อันจำเป็นต้องวางแผนเพื่อให้บุคคลได้ใช้ชีวิตอันมีความสุขอย่างสงบ จริง ๆ เพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่รัฐและประชาชนใช้ชีวิตและอำนวยความสะดวกอย่างดีที่สุด

การวางแผนอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย ควร จะ ใ้แบ่งย่านออกเป็น ๖ ย่าน ดังต่อไปนี้

๑. ย่านการค้า (Commercial Site)
๒. ศูนย์ราชการ (Public Service Center)
๓. ย่านที่อยู่อาศัย (Residence Site)
๔. ย่านปรับปรุงตกแต่ง (Recreation Zone)
๕. ย่านป่าธรรมชาติ (Wilderness & Wild Area)
๖. ย่านป่าช้ำ (Virgin Area)

ย่านธุรกิจการค้า (Commercial Site) ศูนย์ราชการ (Public Service Center) ย่านที่พักอาศัย (Residence Site) เมื่อพิจารณาโดยต้องแท้แล้วเห็นควรจะรวมอยู่ในทำเล เดียวใกล้ชิดติดต่อกัน โดยเหตุที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่ทุกเมื่อ เป็นการอำนวยความสะดวก สดวกทั้งผู้อยู่และผู้มาท่องเที่ยว สดวกแก่การจัดสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ท่อ ระบายน้ำ การรักษาความสะอาด สถานีอนามัย ฯลฯ แต่อย่างไรก็ดี เพื่อความเป็นระเบียบ เรียบร้อย สดวกแก่การควบคุมคุ้มครอง การจัดแยกย่านทั้งสามนี้มิให้ปนเปกัน แต่ให้ได้รับ บริการและความสะดวกปลอดภัยโดยทัตเทียมกัน ก็น่าจะกระทำได้

การวางผังย่านทั้งสามนี้ การเลือกทำเลกลับมีความสำคัญซึ่งที่ต้องคำนึงถึงความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่ภูมิประเทศ วิถีชีวิต และสภาพธรรมชาติของอุทยาน สิ่งที่ไม่บังควรที่สุดก็คือ การเจาะจงสร้างเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยบนอาคารได้เห็นวิถีชีวิตที่สวยงาม ส่วนการจัดสร้างควรให้สลับกับแมกไม้เป็นกลุ่ม ๆ เพื่อความร่มเย็นและไม่ตัด (Contrast) กับป่าผืนใหญ่จนเกินไป พืชง่าย ๆ ก็คือควรรหาที่อยู่ในที่กำบัง เช่น ป่าไม้ หุบเขา ซอกเขา ฯลฯ (แต่ไม่หมายถึงการคับแคบจนทำให้เสื่อมเสียสุขภาพและอนามัย) ทำเลของย่านทั้งสามนี้ควรเลือกในที่ที่เมื่อห่างออกไปพอสมควรแล้วไม่อาจมองเห็น หรือเห็นได้อย่างเลือนลางหรือมองเห็นฉากหลัง (Background) เป็นภูมิประเทศที่อยู่นอกอุทยานฯ ทั้งนี้เพื่อสงวนวิถีชีวิต สภาพธรรมชาติและภูมิประเทศของอุทยาน ฯ ไว้

โดยหลักการอันควร ย่านทั้งสามนี้ควรอยู่บริเวณแรกที่เดินทางเข้าเขตอุทยาน ฯ หรือไม่ก็อยู่ภายนอกอุทยาน ฯ ทางด้านที่ถึงก่อนเพื่อที่จะกันส่วนที่อัดแอกรีกโครมไว้ให้อยู่คนละส่วนกับย่านอื่น ๆ ที่จะกล่าวต่อไป และเมื่อผ่านย่านเหล่านี้ไปแล้ว ก็จะไม่มีการที่ใดภายในอุทยานฯ หลอด (Contrast) กับธรรมชาติได้อีก

ข้อที่น่าวิตกสำหรับอุทยานแห่งชาติก็คือภาระจำยอม ซึ่งอุทยานฯ ไม่สามารถจะควบคุมได้ คือ การมีสิทธิเหนืออำนาจหน้าที่ของผู้บริหารอุทยานฯ เช่น ส่วนราชการอื่นที่เข้าไปมีส่วนทำการบางอย่าง องค์การบริหารธุรกิจของรัฐหรือบริษัทการค้าอภิสถิธิ์ซึ่งอุทยาน ฯ ไม่อาจควบคุมได้โดยตรง ฉะนั้น ควรที่อุทยาน ฯ จะได้เป็นผู้พิจารณาอนุญาตหรือดำเนินการเสียเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจและที่พักอาศัย เพื่อการควบคุมโดยตรงและศึกษาตามข้อกำหนดของอุทยาน ฯ

การวางผังอุทยาน ฯ นับว่าสะดวกอยู่อย่างหนึ่งในส่วนใหญ่พื้นที่ไม่เคยมีการก่อสร้างมาก่อน ฉะนั้น การวางผังจึงกำหนดได้อย่างเหมาะสม

การพิจารณาวางผังจัดย่านทั้งสามนี้ ควรกระทำไปพร้อม ๆ กับการกำหนดผังเกี่ยวกับการสาธารณูปโภค เช่น การไฟฟ้า การประปา การรักษาความสะอาดและอนามัย การระบายน้ำ การดับเพลิง การจัดสวนหย่อม ฯลฯ โดยพิจารณาถึงทางเทคนิค การลงทุน การบำรุงรักษา การตรวจตราควบคุมและการบริหารในกิจการอื่น ๆ

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงย่านปรับปรุง (Recreation Zone) ซึ่งเป็นย่านถัดจากย่านที่สามที่กล่าวแล้ว เป็นย่านที่จะมีการตกแต่ง ปรับปรุงเพียงเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ภารกิจนี้หาความรู้ และเป็นย่านกันชน (Buffer Zone) ของย่านป่าส่วนใหญ่ ถัดเข้าไป คือ ย่าน Wilderness & Wild Area และ Vergin Area ย่านที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ควรเรียกว่าย่าน Recreation Zone เนื่องจากได้กำหนดให้ปรับปรุงพื้นที่ได้ตามที่เห็นสมควร เช่น Picnic Ground (ที่ปิกนิก) Camp Ground (ที่ตั้งเตนท์) Camp Fire (ที่เล่นรอบกองไฟ) Park Area (ที่จอดรถริมทาง) Rest Area (ที่พักผ่อน) Roads & Trails (ถนนและทางเดิน) ฯลฯ

เพื่อการใช้ชีวิตในย่านนี้ให้ถูกต้องตามหลักการ วิธีการ ข้อกำหนดอุทยานจึงควรจะได้จัดสร้างศาลาให้การศึกษาแนะนำประชาชน (Interpretation and Education Center) ให้ตั้งอยู่ในที่ผ่านไปมาของนักท่องเที่ยวรวมอยู่กับ Public Service Site หรือย่าน Residence Site หรือในจุดผ่านจุดแรกของย่าน Recreation Zone

โดยปกติแล้ว การวางผังที่ปรับปรุงแต่ละแห่งในย่านนี้จะต้องห่างกันมิให้มองเห็นกัน หรือได้ยินเสียงซึ่งกันและกันได้ เพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติให้มากที่สุด ไม่ต้องมีพะวงระหว่างกัน การมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เกิดจากธรรมชาติในขณะที่เราปล่อยอารมณ์อยู่กับความวิเวกวิ้งเวงนั้นจะเกิดเป็นจุดตัดคือ Contrast ในธรรมชาติขึ้น

ที่ปรับปรุง ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรให้อยู่ใกล้จุดเด่นต่าง ๆ ถ้า น้ำตก หน้าผา แอ่งน้ำ หุ่น้ำมีสัตว์ชุม เพื่อมิให้เกิดการหลอก (Contrast) ขึ้นได้ วิธีการเกี่ยวกับการวางผังในย่านปรับปรุง (Recreation Zone) ควรจะได้กำหนดเป็นแห่ง ๆ ไว้

การวางผังทางรถยนต์ (Roads) และทางเดิน (Trails) ก็ควรกำหนดให้อยู่ในขอบเขตของย่านนี้และย่านที่สามที่กล่าวมาแต่ต้นเท่านั้น เช่นเดียวกับที่ปรับปรุงอื่น ๆ ข้อพิจารณาที่อยู่ในหลักการอันเดียวกัน คือ ทำตามเทคนิคไม่ทำให้เสียหายต่อสภาพภูมิประเทศและจุดเด่นน่าสนใจ และไม่ทำให้เกิดการรบกวนระหว่างกันขึ้นได้ ทางรถยนต์หากไม่จำเป็นไม่ควรกำหนดให้ไปและกลับในทางเดียวกัน เพราะจะทำให้การใช้แตร

สัญญาณ การเร่งจังหวะเครื่องยंत्रบกวคน สัตว์และธรรมชาติ และไม่เปิดโอกาสให้ใช้รถผ่านเข้าไปไ้จนถึงจุดเด่นต่าง ๆ ด้วย

ต่อจาก Recreation Zone เข้าไปเป็น Wilderness & Wild Area ซึ่งเป็นย่านที่เป็นธรรมชาติเดิม มีวิวทิวทัศน์ สวนป่า สัตว์ป่า ภูมิประเทศ และจุดเด่นต่าง ๆ ไม่มีการ ปรับปรุงพื้นที่ อย่างที่แล้มาโดยไม่จำเป็น นอกจากอาจกำหนดการ ปรับปรุงสภาพป่า ขึ้นเป็นครั้งเป็นคราวเมื่อจำเป็น เช่น การปลูกป่าเพื่อทดแทนป่าเดิมที่เสียหายไปเนื่องจากเหตุอื่น (Reforestation) การตัดถาวรวัลย์ หรืออาจวางวัชพืช เมื่อมีเกิดขึ้นมากมายจนผิดสังเกตและอาจทำให้เสื่อมโทรมเสียหาย แก่สวนดั้งเดิม หรืออาจวางวัชพืชเป็นพืช เช่นหมามุ่ย ตำแย ฯลฯ ทั้งนี้ กำหนดจำกัดทำเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อบำรุงป่าให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมเท่านั้น แต่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เยี่ยมชมและสนองความต้องการเพื่อการศึกษา เห็นควรวางผังเฉพาะทางเดิน (Trails) ที่พังกกลางทาง บ้ายแนะนำ บ้ายขับออกทาง บ้ายพันธุ์ไม้ รวมทั้งห้วงคูสัตว์ป่า ในบริเวณนี้ได้ตามความเหมาะสม

หนึ่ง เนื่องจากย่านนี้เป็นย่านชีวิตป่า (Wilderness) และมีสัตว์ป่า (Wildlife) อาศัยอยู่ การผ่านเข้าออก ไม่ควรทำเป็นคณะใหญ่ ควรแบ่งเป็นหมู่ ๆ หมู่ละไม่เกิน ๕ คน ใ้ได้ก็จะเป็นการช่วยมิให้เกิดความผิดแปลกขึ้นแก่ธรรมชาติและสัตว์ป่า

Wilderness & Wild Area นี้เปรียบเหมือนเป็นย่านกันชน (Buffer Zone) ของย่านป่าชฎ (Virgin Area) ซึ่งเป็นย่านสุดท้าย หัวใจ (ใจกลาง) ของอุทยานแห่งชาติอันเป็นถิ่นที่กำเนิดของสัตว์ป่า พันธุ์ไม้ และวิวทิวทัศน์ที่บุคคลไม่ควรผ่านเข้าออก เพื่อที่จะสงวนรักษาไว้ ซึ่งสมบัติอันล้ำค่า เป็นที่คุ้มครองรักษาป่า วิวทิวทัศน์ สัตว์ป่า และต้นน้ำลำธารที่ห่างไกลการรบกวนภายนอกโดยสิ้นเชิง เป็นถิ่นที่มีความสมดุลย์ตามธรรมชาติ (Balance of Nature) คี้อยู่แล้ว และเพื่อการอนุรักษ์ถิ่นกำเนิดของทรัพยากร (Conservation of Habitat) ไม่ยอมให้มีการอนุญาตให้บุคคลผ่านเข้าออกเป็นอันขาด นอกเสียจากเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ที่จะเข้าไปโดยอำนาจหน้าที่และเพื่อการศึกษาค้นคว้าของผู้ชำนาญและนักวิชาการ ในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง

การสร้างสิ่งก่อสร้างแม้เป็นเพียงทางเดินเล็ก ๆ ที่เกิดจากเงินซ้ำที่กันก็ไม่ควรให้เกิดขึ้น หรือกล่าวสรุปได้ว่าไม่บังคับให้มีการปฏิบัติการใด ๆ ในย่านนี้โดยไม่จำเป็นอย่างสุดขยอกโดยเด็ดขาด

ตามที่กล่าวออกความเห็นมานี้ อาจเป็นหลักในการวางผังอุทยานฯ ได้ง่าย ๆ เป็นเบื้องต้น ดีกว่าที่จะดำเนินไปโดยหาหลักอันใดยึดถือมิได้

ท่านอธิบดีกรมป่าไม้ ได้กล่าวไว้ในที่ประชุมครบรอบ ๒๐ ปีของสภาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติว่า “การอุทยานในประเทศไทยเราได้เริ่มมาแต่ปี ๒๕๐๔ และบัดนี้ได้จัดตั้งไปแล้วรวม ๔ แห่ง คือ

อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

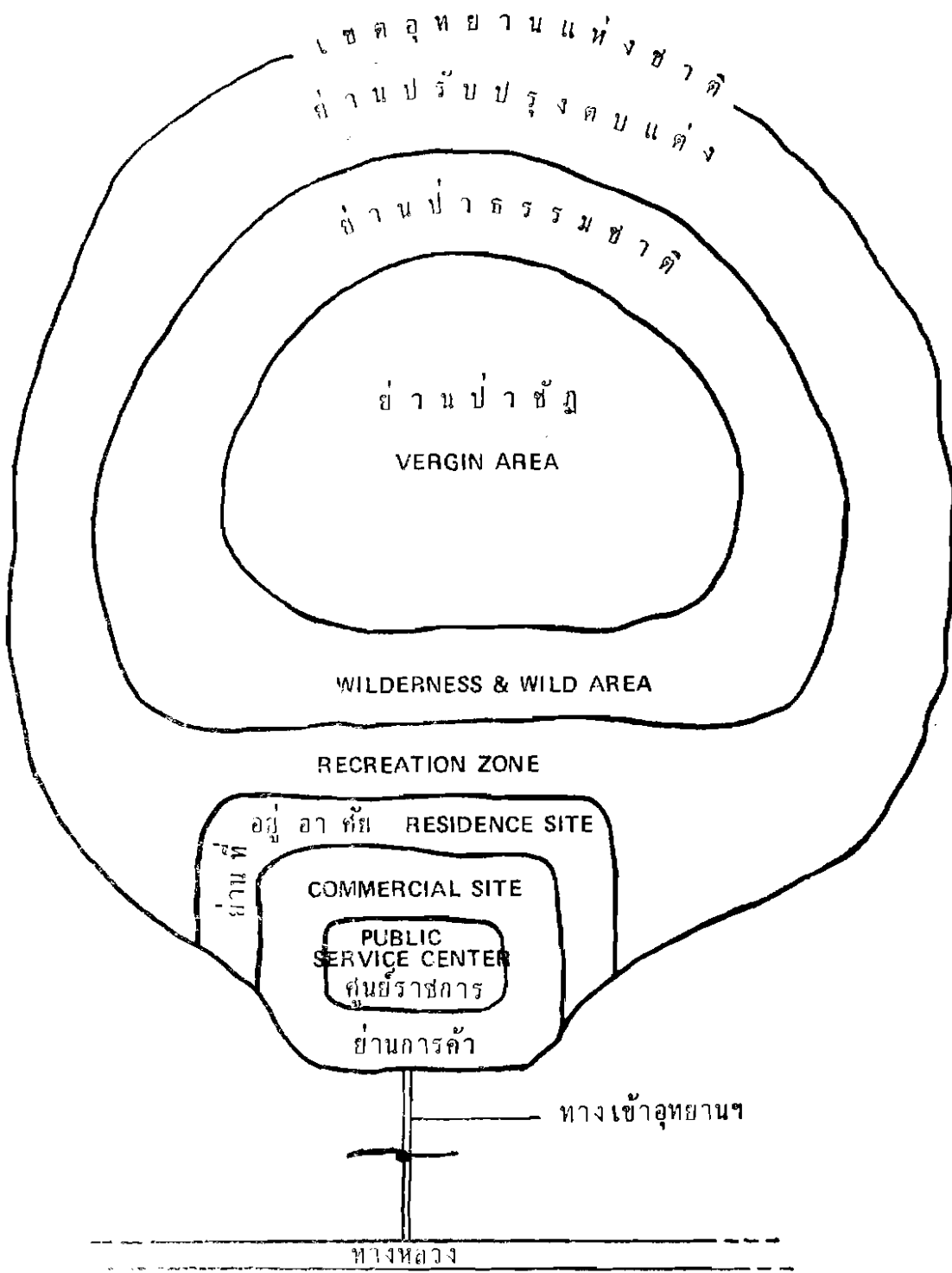
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติภูกระดึง

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ซึ่งยังดำเนินการไปไม่ค่อยสมบูรณ์ครบถ้วนดี เพราะงบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้ยังไม่เพียงพอ ต้องค่อยเป็นค่อยไป เช่นในปี ๒๕๑๑ กรมป่าไม้ได้รับงบประมาณสำหรับการนี้เพียง ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท เชื่อว่าอีกไม่นานเราก็จะมีอุทยานแห่งชาติที่สมบูรณ์อย่างในต่างประเทศที่ได้จัดตั้งมาก่อนเราแน่นอน”

ผู้เขียนมีความเห็นพ้องกับท่านอธิบดีที่เชื่อและหวังไว้เช่นนั้น หากเราจะได้เร่งมือดำเนินการเฉพาะอุทยานแห่งชาติ ที่ได้จัดตั้งขึ้นมาแล้วตามหลักการอุทยานแห่งชาติ และกฎเกณฑ์ด้วยการวางผัง ร่างโครงการที่แน่นอนแล้วปฏิบัติตามโครงการนั้นในระยะเวลา กำหนดจนบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายแล้ว อุทยานแห่งชาติที่สมบูรณ์ในประเทศไทยก็จะเกิดขึ้นในไม่ช้าซึ่งเรา (คนรุ่นนี้) ก็จะได้ฝากผลงานไว้ให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปไม่ว่า น้อง ลูก หลาน เหลน ฯลฯ ได้ชื่นชมอย่างสมภาคภูมิ

ผังอุทยานแห่งชาติ

การวางผังอุทยานแห่งชาติ
โดย นายสมพล หิญาชระนันท์

อภิปราย

นายประเสริฐ ภักดิ์ ตามที่บรรยายว่ามีส่วนราชการอื่นไปตั้งโรงแรมในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งตามธรรมดาถือออกเป็น พ.ร.บ. อยู่แล้ว ทำไมจึงเข้าไปตั้งได้

นายสมพล หิญาชระนันท์ ตามหลักวิชาการได้กำหนดขึ้นเป็น พ.ร.บ.

นายประเสริฐ ภักดิ์ ถ้าผู้บรรยายเป็นเจ้าของที่ควบคุมจะดำเนินการอย่างไร

นายสมพล หิญาชระนันท์ ถ้ากระผมเป็นเจ้าของที่อยู่ ผมต้องต่อสู้อย่างเต็มความสามารถที่ได้รับมอบหมาย แต่ยังไม่มีการตั้งโรงแรมที่เขาสามารถร้องขอ ซึ่งผมได้ควบคุมอยู่

นายประเสริฐ ภักดิ์ อันที่จริงควรจะเป็นว่าโรงแรมตั้งก่อนมี พ.ร.บ. จัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

นายสวัสดิ์ นิชรรัตน์ ในเรื่องนี้โรงแรมที่เขาใหญ่ได้ตั้งขึ้น ก่อนประกาศเป็น พ.ร.บ. และการสร้างโรงแรมขึ้นก็เพื่อเป็นที่พักของประชาชน ซึ่งเราก็สามารถตั้งโรงแรมขึ้นได้แล้วแต่เราจะจัดที่ให้

นายประเสริฐ อยู่สำราญ เกรงกลัวเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ไปเที่ยว ซึ่งจะมีมาตรการในการควบคุมอย่างไรบ้าง

นายสมพล หิญาชระนันท์ มาตรการอันนี้ได้อยู่ในนโยบายของอุทยานแห่งชาติแล้ว ในข้อ ๔ และข้อ ๗ คือ ต้องอำนวยความสะดวกและให้ความคุ้มครองกัญภัยแก่ผู้มาเที่ยว